

Mátyás király török elleni harcai

A kenyérmezei csatában a magyarok nemcsak megállították, hanem megsemmisítették az oszmán hadat

A Magyar Királyság és Nyugat-Európa védelmét szolgáló törökellenes harcok 1474 után állandósultak.

1474-ben egy török hadtest egészen Váradig vezető portyázó hadjáratát. Ezt később újabb török hadjáratok követték, amelyek rendszerint török vereséggel, azaz magyar győzelemmel végződtek.

(folytatás lapunk július 26-i számából)

Mátyás király 1475-ben személyesen indult hadba a török ellen. Katonai sikerei közül kiemelkedett Szabács visszafoglalása 1476. február 15-én, többhónapos ostrom után. Újabb hadi sikereivel Hunyadi Mátyás a Török birodalommal való megbékélésre törekedett.

A magyarok törökellenes önvédelmi harcainak fontosságát a Pápa Államhivatalnokai Karában szolgáló Jakab bíboros így fogalmazta meg: „Valahányszor eszembe jut, hogy a török had a magyarok ellen indul, annyiszor magamon kívül vagyok ijedtemben, és szemem előtt forog jövőd sorsunk. Isten jóvoltából kapták a keresztények ezt az országot, hogy mindenikünkért harcoljon, és a mireánk fenekedő szélvészeket erejével visszatartsa. Ha egyszer, amittől Isten őrizzen, legyőzve, halálos sebet kapni talál, mi a legnyomórbóbb szolgátságunk igája alá leszünk kénytelenek hajtani nyakunkat.”

Nándorfehérvár a célpont

Amióta a török hadak megvetették lábukat az Al-Duna jobb partján, és itt kiépítették hídfőállásaikat, Havasalföld, majd Moldva, később pedig Erdély is ki lett téve a török veszélynek. Az Oszmán birodalom rendkívüli politikai érzékkel használta ki a balkáni államok szétaprózottságát, belső megosztottságát és anarchiáját. Elfoglalta mindazokat az államokat, amelyek Zsigmond király uralkodásának első felében még az ütközőállamok szerepét töltötték be a törökök és a magyarok között. Mátyás király korában a törökök fő támadási iránya a magyar királyság végvárai voltak, legfőképpen Nándorfehérvár. A Magyar Királyság elleni hadjárataikat a 15. század 70-es éveinek végéig a törökök nem Erdélyen keresztül vezették. Nem innen akartak döntő csapást mérni fő ellenfelükre, hanem dél felől, a kulcsfontosságú Nándorfehérvár irányából. Ez az útvonal maradt a törökök fő támadási iránya, amely a Száván és a Dráván át, felfelé a Dunán Budának vezetett. A 15. század végéig a törökök erdélyi betörései kivétel nélkül helyi jellegűek voltak. Ezek célja elsősorban a megfélemlítés és a zsákmányszerzés lehetett.

A nehezen gyűlő erdélyi had

A magyar hadvezetés nem tudta pontosan, hol törnek majd be a törökök: a Temesközben vagy Havasalföld felől? Csupán a támadási szándékról tudtak. Báthory István erdélyi vajda megkezdte seregének összegyűjtését. Hasonlóképpen cselekedett Kinizsi Pál is Temesvár környékén. Felkészülésük azonban elégtelen volt, hiszen amikor a török had megjelent Erdélyben, a végeken nem volt olyan méretű magyar had, amely az oszmán sereggel szembe-

szállhatott volna. Nem tudták feltartóztatni a törököket a Kárpátoknál. Báthory István követeket küldött Kinizsi Pálhoz azzal a hittel, hogy a törökök már benn vannak Erdélyben, és rabolnak. Sürgette katonáinak hadrendbe állítását, miközben Erdélyben is nehezen formálódott a törökellenes had.

Eltérnek egymástól a források adatai a török had létszámáról. Bonfini hatvanezer török támadásáról írt. A török források csupán tizenötezer akindzsinnek a részvételéről írtak, de nem említették a sereg reális nagyságát. Dlugosz lengyel krónikás száz-ezer török katonáról tett említést. Mátyás király levelében negyvenháromezer törökről írt. Egy korabeli német forrás negyvenötezerre, míg a dubnici krónika harmincötezerre tette az oszmán haderő nagyságát. A brassói Fekete-templom falán írt krónika hatvanötezer törököket említett. Minden valószínűség szerint a török 43 000 katonából állhatott. A törökök oldalán részt vett egy 5000 katonából álló havasalföldi csapat is.

A török hadak Havasalföldön át törtek be Erdélybe, valószínűleg a

len a székely hadak foglalták el állásaikat, s ezek mögött a vármegyék dandárai. Középen helyezkedtek el a bandériumok és Báthory István vértesei. A vajda két csapat lovas tartalékként hátrébb, a derékhad mögött állított fel, amely az összeköttetést kellett biztosítsa Gyulafehérvárral. A törökök az erdélyi sereggel szemben állították fel hadaikat.

A harcot a szászok kezdték meg a balszárnyon. A folyóparton olyan erővel ütköztek meg, hogy mindkét részről sokan elesetek. Az összecsapás kiegyenlítődve zajlott, de hirtelen egy másik török csapat bocsátkozott az ütközetbe. Támadását a jóval kisebb számú szászok már nem tudták feltartóztatni, sokan elhulltak közülük, a többiek meghátráltak és a román segédcapatok közé

állni, és menekülésre kényszerültek. Szead-Eddin török krónikás így mutatta be az oszmánok védekezését: „Isza bég a harcmezőn kifejtve minden hősiességét pajzsként tartotta mellét az ellenség elébe (...) És Isza bég is elvesztette életét, s a föld lett nyugvó ágya.”

A győzelem ára

Az üldözőbe vett törökök közül senki nem menekült meg, mert a keresztény hadak a menekülőket lekasztolták. Eközben a vajda és Kinizsi hadai elfoglalták a török tábor, s az ott felhalmozott török zsákmánnyal együtt kiszabadították mindazokat a rabokat, akiket Erdélyben szedtek össze a törökök. Báthory István és Kinizsi Pál hadának si-

Ion Osolsobie román festő 19. századi litográfiájának részlete a kenyérmezei csatáról

Hagyományhoz illően az erdélyi had összegyűjtésében részt vett az erdélyi püspök és káptalan is bandériumaikkal. Ott voltak Báthory hadseregében a felkelt nemesség hadai, a szász hadak Hecht György szebeni ispán, a székely hadak Kendi Antal székely ispán vezetése alatt, valamint az erdélyi román nemesség hadai.

Török sereg Erdély ellen

Az összevont török hadak támadása 1479 őszén elérte Erdélyt. Ezt bizonyítja az is, hogy több török katonai közigazgatási egység parancsnoka – egyes források szerint tíz bég – vett részt az erdélyi hadjáratban. Nem tudjuk pontosan, ki volt a hadak fővezére. Bonfini Ali béget említette, aki valószínűleg azonos az 1476. évi Magyarországra támadó török csapatok vezérével. Valószínűbb azonban, hogy a szerdár, azaz a főparancsnok Haszán-oglu Isza bég volt, aki 1476-ban részt vett a szultán oldalán a moldvai hadjáratban. Őt említette Szead-Eddin török történetíró. Mátyás király is a pápához intézett levelében, megjegyezte, hogy Isza bég volt az anatóliai Begler bég után a legmagasabb rangú parancsnok.

Vöröstoronyi-szoroson, Szeben felé. Három napon át raboltak, pusztítottak az országban. 1479. október 13-án rabokkal és zsákmánnyal megrakottan kezdtek visszafelé szállingózni, és Gyulafehérvártól délkeletre Alkenyér falu mezején gyülekeztek.

Az ütközetnek ebben a szakaszában Báthory István végveszélybe került, és a tartalék sereget sem indíthatta már támadásra. Ekkor érkezett meg Kinizsi Pál a felmentő királyi sereggel.

A kenyérmezei ütközet

Báthory István – noha serege jóval kisebb volt a törökökénel – elszánta magát az összecsapásra. Hírnökeik révén Kinizsi Pállal abban egyeztek meg, hogy Báthory István vállalja az ütközetet, majd Kinizsi váratlanul fogja megtámadni a törököket, akiket így két tűz közé fognak majd. Az erdélyi vajda Szászvárosról Kenyér-faluhoz közeledett, majd seregét a Maros és a romoszi „hegyek” között állította fel. Balszáron a Maros mellett állottak fel a szászok, mögöttük pedig az erdélyi románok. Jobbsz-

vonultak vissza. Ezek felkerekedtek, szembefordultak a törökökkel, és megújították a csatát. Az ellenség közül sokan elesetek, néhányat a folyóba szorítottak. A balszárnyon lévő székelyek is nagy veszedelemben kerülve küzdöttek, majd a vértess lovasság hadsoraik közé húzódtak.

került megsemmisítenie a török sereg legnagyobb részét. Bonfini szerint harmincezer török esett el, míg a brassói Fekete-templom krónikája szerint ötvenötezer. Szintén Szead-Eddin jegyezte fel: „De vágyaik fonala elvágatván és menekülésük útja elzáratván, az álnok király miatt a hit harcosainak legnagyobb része megitta a halál serbetjét és elefejtette a világ gyönyöreit.”

Elesett a csatában Isza bég. Szkender bég mellett fogságba esett ötven magas rangú török, köztük Isza bég fia és Ali bég fia. Nagy volt a magyarok vesztesége is. Oláh Miklós szerint odaveszett az erdélyi sereg nagyobbik része. A balszáron harcoló szászok és románok közül kétezeren fulladtak a Marosba. Másnap, miután különválasztották az elesett keresztényeket a törököktől, eltemették őket. A püspök kétszáz lovasát Fehérváron, míg a többi magyart Bencencen temették el, a törököket pedig a csata színhelyén, Kenyérmezőn. A lábán megsebesült Báthory István a győzelem és a megmenekülés emlékére később kápolnát emeltetett a csata színhelyén.

(folytatjuk)